

УКРАЇНСЬКИЙ ПАМ'ЯТНИК ДЛЯ ВАШИНГТОНА

В листопаді — грудні 2009 року відбувся конкурс проектів пам'ятника жертвам штучного голоду 1932–1933 років в Україні, який має бути встановлений у Вашингтоні, США. Конкурсні роботи експонувалися з 6 по 12 грудня 2009 року в залах Українського дому в Києві. На прохання редакції про свій проект та конкурс розповідає його переможець скульптор Олександр Дяченко.

Передісторія. Для встановлення пам'ятника на основі міждержавної угоди в 2006 році виділили ділянку. Це зелений трикутник газону на перетині вулиць Массачусетс авеню — Норд Капітоль-стріт та F-стріт. Ділянка розміром приблизно 30 метрів по гіпотенузі. Поруч з ділянкою невеликий будинок банку (історична, до речі, пам'ятка) висотою близько 8 метрів.

Впродовж кількох років українська сторона пропонувала варіанти пам'ятника авторства Анатолія Гайдамаки (без проведення конкурсу). Їх визнали неприйнятними, і влітку 2009 року американська сторона запропонувала українській провести терміново (до кінця року) відкритий конкурс. Без цього могло бути скасоване рішення про виділення ділянки для пам'ятника.

Було висунуто низку умов.

Масштаб пам'ятника має бути співмірним з зеленим газоном та історичним будинком поряд і не може домінувати на площі.

Зелений газон має бути збереженим, простір залишатися відкритим для вільного перетину площі пішоходами.

Пам'ятник не може нести негативну емоційну енергетику.

Не можна використовувати релігійні символи як домінують композиції (за американським законодавством релігійні символи можуть використовуватися лише в межах культових споруд).

Не використовувати «сезонні» елементи, такі як рослини або вода. У всі пори року пам'ятник мусить мати однакове змістовне навантаження.

Бажано (не обов'язково) вирішити композицію не фігуративно, а абстрактно-символічно.

Матеріали, з яких буде виготовлено пам'ятник, мають бути натуральними, екологічно чистими, міцними та тривкими, такими, що не потребують постійного та особливого догляду.

Після проведення конкурсу українська сторона має надати премійовані проекти на розгляд трьох американських комісій: Адміністративної комісії округу Колумбія, Комісії з планування Національної столиці, Федеральної комісії з образотворчого мистецтва. Ці комісії не можуть визначати, яка з композицій краща, але кожна з них має право вето, якщо вибрана українською стороною композиція не відповідає законодавству США, дисонує з архітектурою міста або має антиестетичні елементи.

На заключному етапі відібраний проект доопрацьовується разом з американською проектною фірмою.

Працюючи над своїм проектом, я враховував усі вимоги американської сторони, бо вважаю їх доволі доречними. Я також намагався врахувати негативний досвід з деякими пам'ятниками на цю тему, встановленими в Україні, які трактуються неоднозначно або навіть стають об'єктом глузувань. Вважаю, що таку скорботну тему треба вирішувати дуже делікатно, тихо, без надмірного пафосу.

Моя композиція складається з двох елементів: гранітного клиновидного трикутного постаменту сірого кольору та кулі з червоного граніту. Форма трикутника, з одного боку, зумовлена формою наданої ділянки, але з другого — це найбільш жорстка, тривожна, «невблаганна» геометрична фігура, драматизм якої підкреслює гостра вершина. Куля — символ абсолютної гармонії. Але куля з відсіченою частиною, зсунутою вниз до постаменту, — це зруйнована гармонія, зруйнована цілісність.

Геноцид — руйнування цілісності та гармонії людства. Зовнішня — сферична — поверхня кулі бучардована (посічена). Червоний граніт, оброблений таким чином, має матову світлокоричневу поверхню. Зріз кулі — полірований, яскравочервоного кольору.

Таким чином, моя композиція має кілька асоціативних ліній.

Руйнування: руйнування цілого, руйнування гармонії, руйнування планети, руйнування ядра, руйнування розуму, зміщення свідомості.

Кривава рана, краєне серце.

Надкраєна хлібина — невтоленна жага помираючих з голоду.

На двох гранях постаменту написи: на одній — українською та англійською: «Пам'яті мільйонів українців, що загинули від штучного голоду 1932–1933 рр.», на другій — англійською мовою — «Зникнення одного народу руйнує цілісність світу».

За результатами українського етапу конкурсу мій проект отримав першу премію. На даний момент його, а також два проекти, що отримали другу та два проекти, що отримали третю премії, відіслано на розгляд американській стороні.

Подальша доля цього пам'ятника поки що не визначена. Фінансування пам'ятника має забезпечити Україна.

Біль голодомору завжди ятрить українську душу. У кожного ще й свій рахунок пам'яті свого роду.

Я народився в Києві в сім'ї художників у 1956 році.

Моя мати, Дяченко Валентина Олексіївна, дівоче прізвище Гончарова, народилася 1931 року на Донбасі, в місті Селидове, в родині вчителів. Закінчила Київський художній інститут, відділення скульптури. В 1932–1933 роках родину моєї матері врятував учительський па-йок, але серед родичів моєї бабці з Полтавщини втрати від голоду були великі.

Мій батько, Дяченко Ілля Олександрович, народився 1925 року в селі Юшківці на Вінниччині. З восьми членів його родини під час голодомору вижили лише троє.

В мого батька дуже драматично складалася доля в молоді роки. Війна його застала в Києві студентом училища прикладного мистецтва. З міста його забрали на примусові роботи на одне з підприємств на території Франції. За спробу втечі попав у концтабір на острів Олдерні в протоці Ла-Манш, де впродовж більш ніж двох років працював на каторжних роботах будівництва укріплень північно-атлантичного валу. За кілька днів до відкриття Другого фронту ув'язнених перевезли до міста Шербур. Скоориставшись бомбардуванням союзною авіацією порту, в'язням вдалося втекти. Як правило, будівельників оборонних споруд німці живими не залишали. Переховуючись на околицях Шербура, батько дочекався визволення півночі Франції союзними військами і приєднався до американської армії. Був зарахований до однієї з військових частин.

Коли ця частина зупинилась в передмісті Парижа, батько зареєструвався в таборі репатріантів, але до табору не переходив, бо як американський солдат був добре забезпечений.

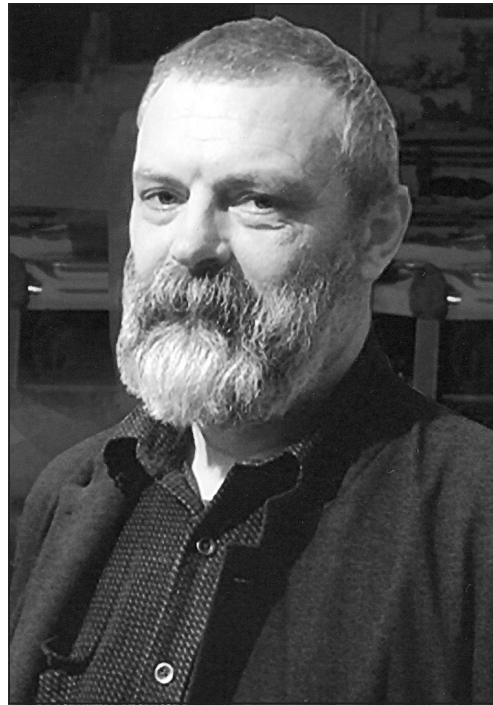
Після з'єднання фронтів з табору репатріантів почали відправляти людей на батьківщину, серед них і деяких батькових земляків. Але наказ президента Трумена про заборону демобілізації військовослужбовців до закінчення війни не дав йому поїхати з ними, що дуже засмутило хлопця. Він звільнився лише після капітуляції Японії.

Згодом американці привезли громадян СРСР, які були на службі у війську США, на транспортних літаках до Москви, де в аеропорту відбулася урочиста церемонія — з подякою від посольства США, з привітанням від радянських властей. Так батько уникнув репресій, бо ніхто з його земляків з табору репатріантів у Парижі додому не повернувся.

Пізніше, коли він закінчив училище і спробував вступити до інституту, його не прийняли.

— У вас надто складна біографія, — ховаючи очі, сказав директор художнього інституту Сергій Олексійович Григор'єв.

Незважаючи на відлучення від освіти, Ілля Олександрович Дяченко не тільки не перестав бути художником, а й виховав сина, котрий сьогодні в особливий спосіб — як художник — досліджує непросту біографію своєї Вітчизни.

Олександр Дяченко